

ISBN 978-1-4315-0284-4

LIFESKILLS IN XITSONGA

GRADE 3 – BOOK 1

TERMS 1 & 2

ISBN 978-1-4315-0284-4

13th Edition

THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.

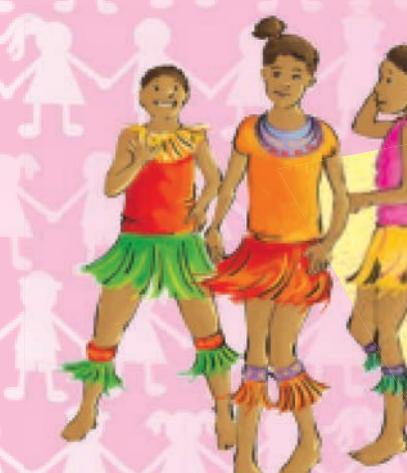
Workbooks available in this series:

- Grade R
(in all official Languages);
- Literacy/Home Language Grades 1 to 6
(in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 1 to 3
(in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 4 to 9
(in Afrikaans and English);
- Life Skills Grades 1 to 3
(in all 11 official Languages); and
- Grades 1 to 6 English First Additional Language.

Leyi
pfuxetiweke hi
xiCAPS

Giredi ya

3

Swikili swa vutomi hi XITSONGA

Buku ya 1
Tikotara ta 1 na 2

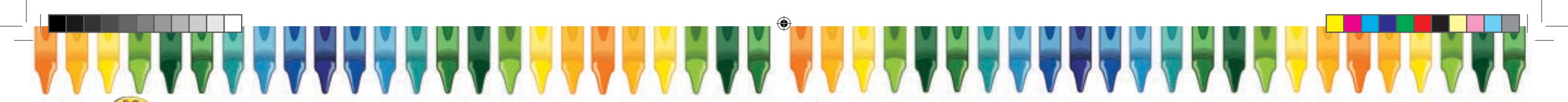
Vito:

Tlilasi:

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Leswi nga endzeni

Kotara ya 1

Pheji

- 1 Mina 2
- 2 Xikolo xa hina 4
- 3 Hinkwaswo mayelana na mina 6
- 4 Vukulu na vukhale 8
- 5 Matitwelo 10
- 6 Swilo leswi ndzi swi rhandzaka 12
- 7 Matitwelo 14
- 8 Ku kambisia 16
- 9 Rihanyu na Xilamulela-mhangu 18
- 10 Swilondza swa ndzilo 20
- 11 Ku hlaysia miri wa mina 22
- 12 Ku tihlaysa 24
- 13 Ku hlaysia miri wa mina 26
- 14 Timfanelo na vutihlamuleri 28
- 15 Timfanelo na vutihlamuleri 30
- 16a Masiku ya swa vukhongeri na man'wana yo hlawuleka 32
- 16b Ku kambisa 33

Kotara ya 2

Pheji

- 17 Madyelo lamanene 34
- 18 Madyelo ya hina 36
- 19 Madyelo lamanene 38
- 20 Ku dya hi mfanelo 40
- 21 Switsotso 42
- 22 Swo tala hi switsotso 44
- 23 Makaya ya switsotso 46
- 24 Kombisa vutshila bya wena 48
- 25 Ndzhendzeleko wa vutomi 50
- 26 Mindzhendzeleko ya vutomi 52
- 27 Xifuwana xa mina 54
- 28 Ku hlaysia mbangu wa hina 56
- 29 Ku rhisayikila 58
- 30 Masiku ya swa vukhongeri na man'wana yo hlawuleka 60
- 31 Tindhawu to hambana to gandzela 61
- Setifikheti 62
- Dikixinari ya mina 63

Manana Angie
Motshekga, Holobye wa
Dyondzo ya Masungulo

Dkd. Reginah Mhaule,
Xandla xa Holobye wa
Dyondzo ya Masungulo

Tibuku leti to tirthela ti endleriwe vana va Afrika-Dzonga ehansi ka vurhangeri bya Holobye wa Dyondzo ya Masungulo, Manana Angie Motshekga na Xandla xa Holobye wa Dyondzo ya Masungulo, Dkd. Reginah Mhaule.

Tibuku to tirthela ta Rainbow ti vumba xiyenge xin'wana xa ntlawa wa mgingiriko ya Ndzwulo ya Dyondzo ya Masungulo leyi kongomisiweke eka ku antswisa matirhelo ya vadyondzi va Vaafrika-Dzonga eka tigiredi ta ntsevu to sungula. Tanihi xin'wana xa swilo leswi nga swirhangana eka nkunguhato wa matirhelo ya mfumo, phurojeke leyi yi humelerile hi ku seketeriwa hi timali hi Nkwama wa Timali ta Tiko. Leswi swi endlile leswaku Ndzwulo yi swi kota ku endla leswaku tibuku leti to tirthela, ti kumeka hi tindzimi hinkwato ta ximfumo handle ko hakeleriwa.

Hi tshemba leswaku tibuku leti ti ta pfuna vadyondzisi eka mgingiriko ya vona yo dyondzisa ya masiku hinkwawo no tiyisisa leswaku vadyondzi va vona va kota ku heta kharikhulamu. Hi tiyisise leswaku hi letela mudyondzisi eka nghingiriko wun'wana na wun'wana hi ku katsa mifungho leyi kombisaka leswi mudyondzi a faneleke ku endla swona.

Hi ni ntshembo wa leswaku vana va ta tiphina no tsakela ku tirha mgingiriko leyi nga ebukwini loko va ri karhi va ya emahlweni no dyondza, na leswaku wena, mudyondzisi, u ta tsaka swin'we na vona.

Hi mi navelela ku humeleta, wena na vadyondzi va wena eku tirhiseni tibuku leti to tirthela.

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
Thirteenth edition 2023

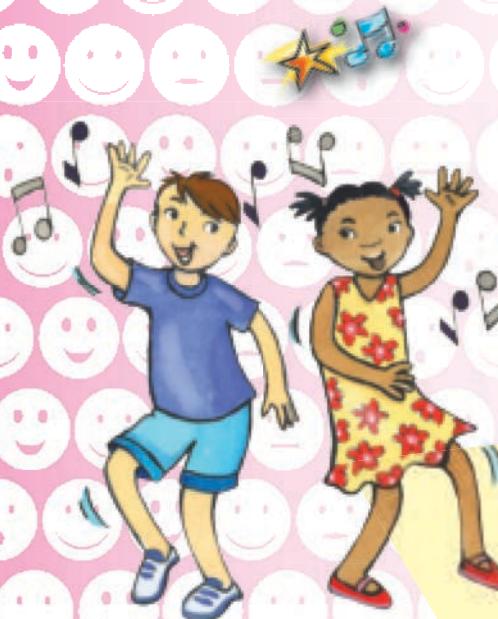
ISBN 978-1-4315-0284-4

This book may not be sold.

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

Giredi ya 3

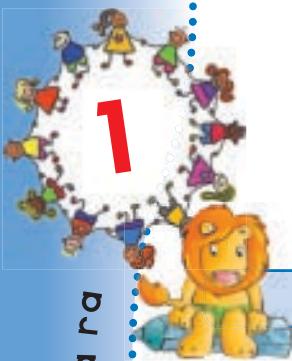

Swikili swa vutomi
hi **XITSONGA**
Buku ya I

Buku leyi i ya:

Mina

Kotara ya | – Vhiki ra | – Phepha ro tirhela ra

A hi tsaleni

Un'wana na un'wana wa hina u hambana na van'wana kasi hinkwerhu hi hlawulekile. Tata xibukwana xa vutitivisi mayelana na wena. Endla xitempe xa ID. Loko u endlile sweswo, kombisa khadi eka munghana wena.

Hi swihi leswi fanaka na leswi hambanaka exikarhi ka wena na munghana wa wena?

Xibukwana xa vutitivisi

Vito:

Malembe: _____.

Siku ra ku velekiwa:

lembe n'hweti siku

Ndhawu ya laha u nga velekiwa kona:

Nhwanyana kumbe mufana:

Ririmis ra le kaya:

Muhlovo wa misisi:

Ku leha: _____ cm

Muhlovo wa mahlo:

Nsayino

Dirowa xifaniso xa wena.

2

Siku:

A hi vulavuleni

Sweswi ehleketa hi vutomi
bya wena ku suka loko wa ha
ri ricece ku fika sweswi.

Xana u tsundzuka swa le ndzhaku ku
fika kwihi? Xana wa ha tsundzuka ku
tlangela ka vumbirhi ka siku ra wena
ra ku velekiwa? Xana wa ha tsundzuka
loko u sungula ku nghena xikolo?

A hi tsaleni

Tsala ku landzelelana ka
nkarhi mayelana na vutomi
bya wena.

Ndzi velekiwe hi	Ndzi sungule ku vulavula hi	Ndzi sungule ku nghena xikolo hi	Ndzi fike eka Giredi ya 3 hi
n'hweti			
lembe	20 _____	20 _____	20 _____

3

2

A hi endleni

Kotara ya I – Vhiki ra I – Phephha ro tirhela ra

Xikolo xa hina

Mudyondzisi wa n'wina u ta ku pfuna ku tsala ndzandzelelano wa nkarhi wa swiendleko swa xikolo xa n'wina. Hi ku sungulele wona. Mudyondzisi wa wena u ta ku tivisa hi swiendleko swin'wana swa nkoka leswi u nga swi engetelaka.

Xana xikolo xa n'wina xi sungule hi lembe rihi?	Xana nhloko ya xikolo u tile hi lembe rihi exikolweni?		

A hi tsaleni

Hi wahi matimu ya xikolo xa n'wina? Kuma tinhlamulo ta swivutiso kutani u ti tsala eswivandleni leswi nga eka kholomu yo sungula. Dirowa swifaniso ku kombisa matimu ya xona.

Xana xikolo xa n'wina xi sungule hi lembe rihi?	Dirowa xifaniso xa xikolo xa n'wina.
Xana i mani loyi a ri nhloko ya xikolo yo sungula?	

Siku:

4

Xana xihlambanyo xa xikolo a xi ri xihi? Xa ha ri tano na namuntlhā?

Vula xin'wana xo hlawuleka hi xikolo xa n'wina. (Kumbexana ku vile na mudyondzi wo hlawuleka kumbe xiendleko xo hlawuleka.)

Humelani ehandle

Mi nga si endla nghingiriko ehandle, ololoxani swirho tanahi ximanga.

Leswi swi ta olovisela miri wa n'wina ku kota ku fambafamba. Tilhela u ololoxa swirho endzhaku ka nghingiriko leswaku u kota ku wisa.

Leswi swi ta pfuna leswaku u nga twi ku vava emisiheni ya wena.

Sweswi endla leswi vana lava va swi endlaka.

Mudyondzisi wa n'wina u ta vitana vito ra wena kutani a ku hoxela bolo. Khoma bolo yi nga si wela ehansi.

Sweswi ringeta ku khoma bolo leyi nga endzeni ka nkwama loko munghana wa wena a ku hoxela yona.

Hoxela munghana wa wena bolo kutani u xiya loko a swi kota ku yi khoma loko yi ri endzeni ka nkwama.

Ololoxa swirho tanahi ximanga leswaku u ta kota ku wisa.

Dirowa xifaniso xa beji ya xikolo.

3

Hinkwaswo mayelana na mina

Kotara ya I – Vhiki ra 2 – Phepha ro tirhela ra

A hi vulavuleni

Ehleketa hi nchumu wo tsakisa lowu wu ku humelegeleke eka nkarhi lowu nga hundza kutani u byela vanghana leswaku va ta kota ku ku tiva swinene.

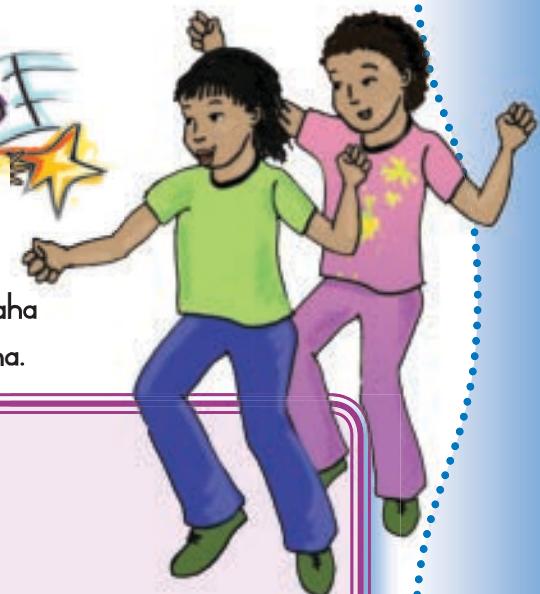
Byela munghana wa wena hi leswi munhu loyi a cinciseke xiswona ku suka eka xiyimo xa n'wana ku fika eka xiyimo xa mukhegula.

n'wana	ndzumulo	n'wana wa xikolo
xiyimo xa kondlo a dici dyi	ntswatsi	mukhegula

Siku:

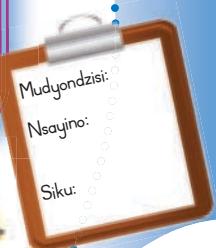
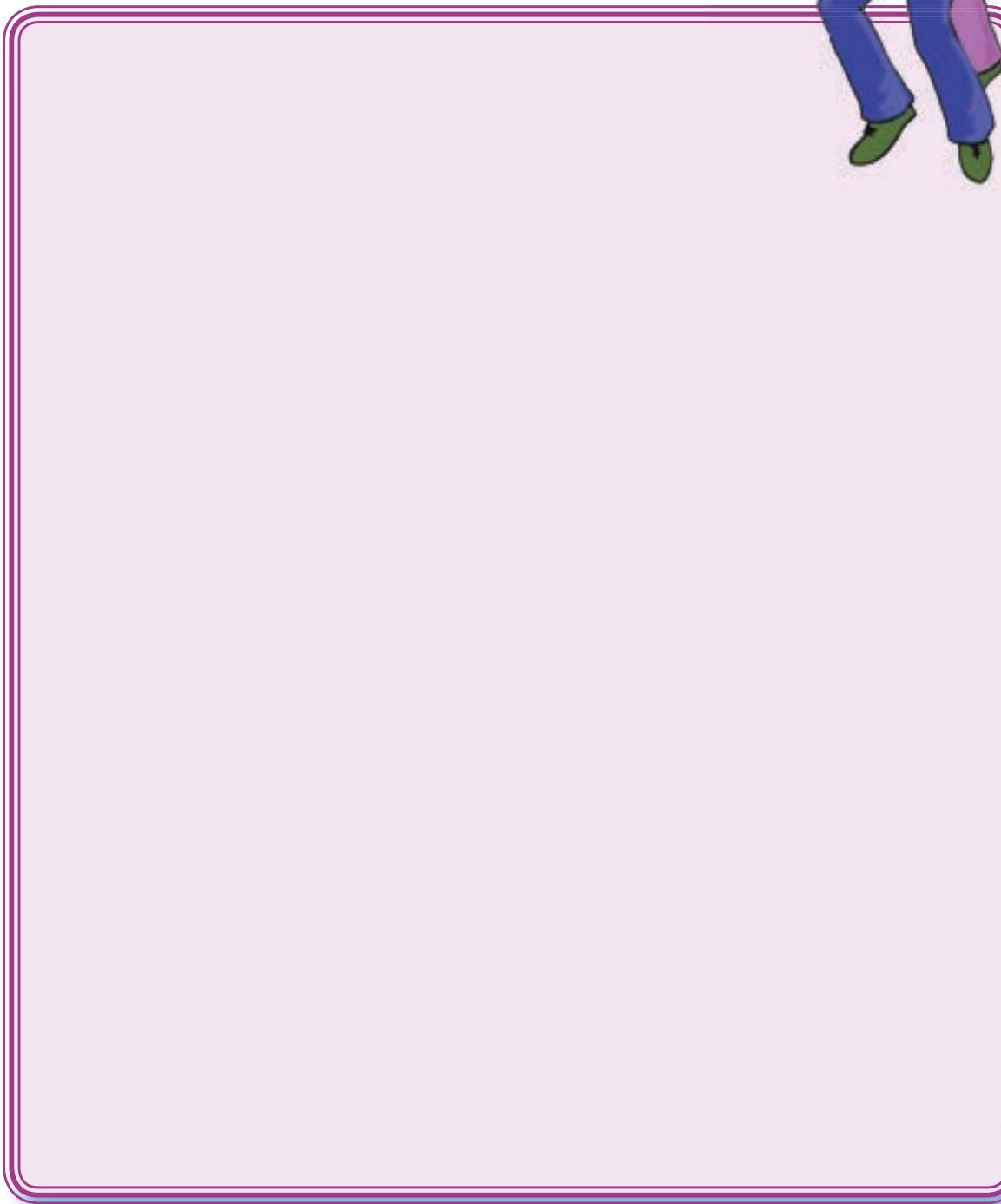

A hi vulavuleni

Tirhani hi ntlawa. Qambhani risimu mi tlhela mi cina.

Entlaweni wa n'wina, tsalani marito ya risimu eka xivandla lexi nga laha
hansi. Kutani kombisani tlilasi leswi mi yimbelerisaka no cinisa xiswona.

Mudyondzisi:
Nsayino:
Siku:

4

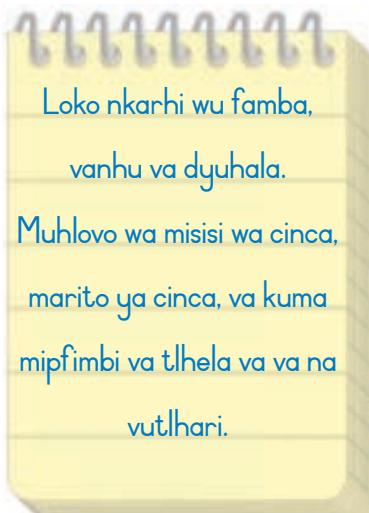
Kotara ya 1 – Vhiki ra 2 – Phephare ro tinhela ra

Vukulu na vukhale

A hi vulavuleni

Vulavula hi leswi vana lavakulunya na vanhu lavakulu va hambanisaka xiswona na wena.

Loko nkarhi wu famba,
vanhu va dyuhala.

Muhlovo wa misisi wa cinca,
marito ya cinca, va kuma
mipfimbi va tlhela va va na
vutlhari.

A hi tsaleni

Xana vanhu va cinca hi ndlela yahi loko va ri
karhi va kula?

Hi swihi leswi u swi endlaka hi ndlela leyi
hambanaka na leyi vatswari va wena va endlaka
hayona. Gwajula (✓) xikandza lexi faneleke.

	Mina	Vatswari va mina
Ku tsutsuma u nga karhali.		
Ku tlula.		
Ku hlaya nyuziphepha.		
Ku chayela movha.		
Ku tlanga emurhini.		

Siku:

A hi yimbeleleni

A hi tilulamiseleni ku yimbelela.
Endlani mipfumawulo leyi.

Mpfumawulo wa xihatla wo tanahi sayirini ya ambulense.

Mpfumawulo wo nonoka wo tanahi risimu ro etlerisa n'wana.

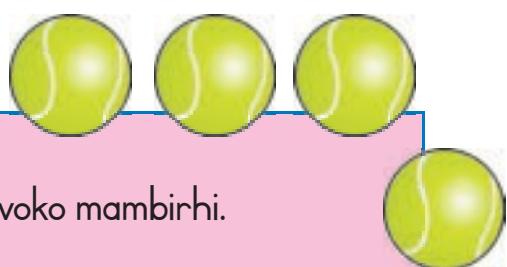
Mpfumawulo wa le henhlala wo tanahi ku yimbelela ka
swinyenyana.

Mpfumawulo wa le hansi wo tanahi ku bonga ka nghala.

Humelani ehandle

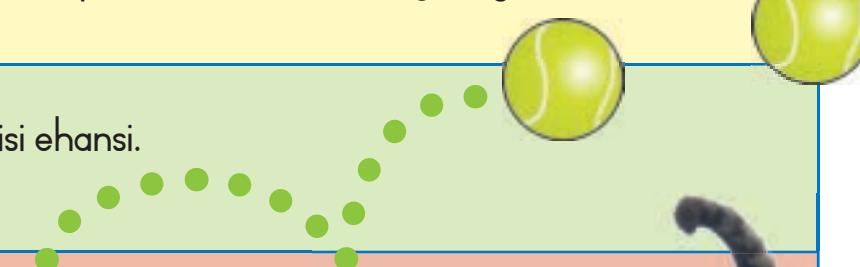
Xana u nga kota ku quavulela
bolo?

Hoxela thenisi emoyeni kutani u yi khoma hi mavoko mambirhi.

Yi hoxele ehenhla kutani u phokotela mavoko u nga si yi khoma.

Bambisa bolo ya thenisi ehansi.

Sweswi endla bete u tirhisa phepha leri songiweke kumbe mhandze.

Yi tirhise ku bambisa bolo ehansi.

Sweswi ololoxa swirho tanahi ximanga.

q

5

Kotara ya l – Vhiki ra 3 – Phepha ro tirthela ra

A hi vulavuleni

Matitwelo

Languta swifaniso leswi kutani u hlamusela leswi vana lava va titwisaka xiswona. Xana u tshama u titwa hi ndlela leyi? Tatisa leswi nwana un'wana na un'wana a titwisaka xiswona. Tirhisa marito lama ku ku pfuna.

ku tsana

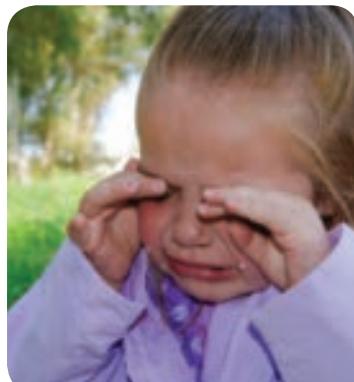
ku tsaka

ku tisola

ku tinyungubyisa

ku chava

ku hlundzuka

Humelani ehandle

Tlangani ntlangu wa thenisi ya lavatsongo mi titoloveta ku ba bolo hi le mahlweni ka xandla kumbe hi le ndzhaku ka xandla.

A hi vulavuleni

Xana hi swihi leswi ku tsakisaka?

Xana hi swihi leswi ku tsanisaka?

A hi tsaleni

Xana hi swihi leswi ku chavisaka?

Xana hi swihi leswi ku hlundzukisaka?

Tsala eka dayari mayelana na siku leri a wu tsakile swinene. Hlamusela leswi humelegeleke.

Eka Dayari

Handwriting practice lines for the sentence: Tsala eka dayari mayelana na siku leri a wu tsakile swinene. Hlamusela leswi humelegeleke.

Eka Dayari

Handwriting practice lines for the sentence: Tsala eka dayari mayelana na siku leri a wu tsakile swinene. Hlamusela leswi humelegeleke.

6

Swilo leswi ndzi swi rhandzaka

A hi tsaleni

Byela ntlawa wa wena leswaku hi yihī migingiriko leyī u tsakelaka ku yi endla. Kutani tsala mavito ya migingiriko eswivandleni swa mepe wa miehleketo.

Kotara ya I – Vhiki ra 3 – Phepha ro tihela ra

LESWI NDZI TSAKELAKA KU SWI ENDLA

A hi diroweni

Tirhisa mepe wa miehleketo ku tsala ndzimana hi leswi u tsakelaka ku swi endla na leswaku hikwalaho ka yini u tsakela migingiriko leyji.

Leswi ndzi tsakelaka ku swi endla

A hi endleni

Tirhisa dowu ya wena yo tlangisa
ku endla xikandza xa ntsako kumbe
xikandza xo tsana.

A hi vulavuleni

Vutisa vanghana va ntihanu hi swilo leswi va rhandzaka ku swi
endla. Khalara buloko yin'we nkarhi wun'wana na wun'wana loko
va tsakela nghingiriko.

5					
4					
3					
2					
1					
	Ku yimbelela	Ku hlaya	Ku penda	Mintlangu	Matematiki

Hi wihi nghingiriko lowu rhandziwaka swinene?

7

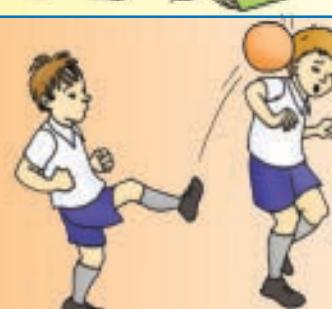
Kotara ya I – Vhiki ra 4 – Phepha ro tirhela ra

A hi vulavulen

Matitwelo

Languta swifaniso leswi kutani u vulavula hi leswi u nga pfunisaka xiswona vana lava ku endla swilo leswi faneleke. Gwajula nhlamulo leyi faneleke.

	Xana a wu voni laha u yaka kona?	
	Ndzi khomele! Ndzi pfumelele ndzi ku pfuna ku rholela swilo leswi!	
	Yoo! Hi leyi bolo ya wena.	
	Yoo! Famba u ya tlangela kun'wana!	
	I ya mina naswona a ndzi nga ku pfumeleli leswaku u yi teka.	
	Tana, a hi avelane chokoleti.	

A hi tsalen

Xana vanghana va kahle va endla yini?

Loko ndzi endla
xihoxo ndza tisola.

Loko ndzi vona
munghana wa
mina a xaniseka
ndza n'wi pfuna.

Siku:

Tsala 4 wa swilo leswi vanghana lavanene va endlaka swona.

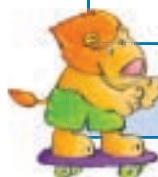

A hi vulavuleni

Languta swifaniso leswi. Vulavula hi leswi u swi vonaka eka xin'wana na xin'wana xa swona. Kutani hlawula xifaniso xin'we u xi encenyeta. Nyika xitori xa wena mahetelelo.

Sweswi tsala hi ku encenyeta ka wena hi xifaniso lexi u xi hlawuleke. Tatisa mavito ya swimunhuhatwa eka kholomu yo sungula.

Humelani ehandle

Ringeta ku endla swilo leswi landzelaka.

- Tsutsuma u rhendzeleka na rivala. Loko mudyondzisi a ku "cinca" u fanele ku hundzuluka kutani u tsutsumela eka tlhelo lerin'wana.
- Sweswi bambisa bolo no famba u ya emahlweni hi nkarhi wun'we.

Mudyondzisi:

Nsayino:

Siku:

8

Kotara ya | – Vhiki ra 4 – Phephā ro tīrhela ra

Ku kambisisa

Tikambisise

Ndzi munghana wa kahle.

Ndzi hlayisa vanghana va mina.

Ndzi kombisa vunghana eka vana va tlilasi ya hina.

Vunyngi bya vana etlilasini ya hina va ndzi tsakela.

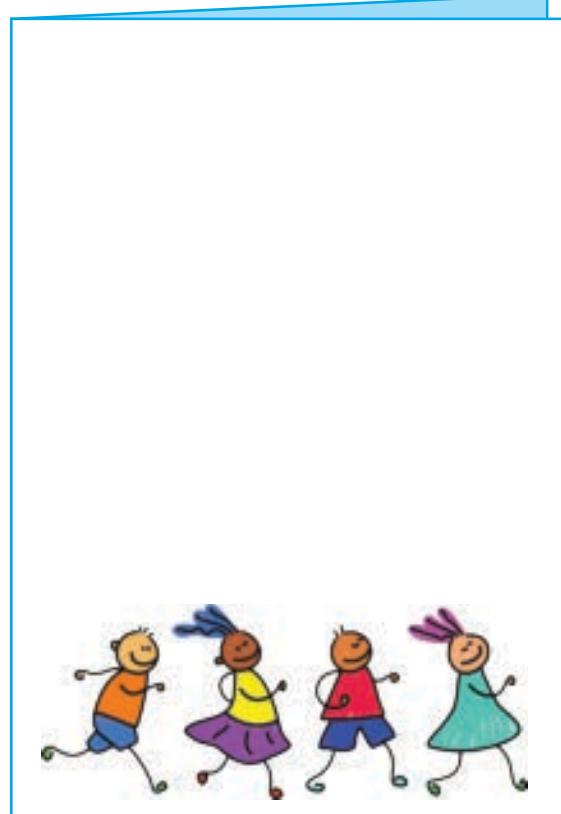

Ndza titsongahata eka vanhu van'wana.

A hi endleni

Endlela munhu un'wana loyi u n'wi tsakelaka khadi. Dirowa xifaniso emahlweni kutani u tsala mahungu yo hlawuleka endzeni ka khadi.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Siku:

Ahi tsalen

Dirowa xifaniso xa vanghana, mudyondzisi kumbe swirho swa ndyangu leswi nga hlawuleka eka wena. Tsala mavito ya swona.

Vanhu vo hlawuleka evuton'wini bya mina

Tsala nhlamuselo ya vanhu lava landzelaka na leswaku hikwalaho ka yini va ri vanhu vo hlawuleka.

9

Rihanyu na xilamulela-mhangu

Kotara ya l – Vhiki ra 5 – Phephha ro tirthela ra

1 Tshama u korhamela emahlweni, nhloko ya wena yi langute ehansi.

2 Pfala nhompfu 2 wa timinete u hefemula hi nomo.

3 Veka nchumu lowu titimelaka wo fana na thawula leri tsakamaka kumbe tiayisi leti phutseriweke hi thawula endzhaku ka nhamu ya wena.

4 Unga rhimili endzhaku ka loko mongolo wu yimile.

5 Loko mongolo wu nga yimi endzhaku ka 15 wa timinete, famba u ya vona dokodela kumbe muongori.

Siku:

Vulavula hi leswi humelelaka exifanisweni lexi.

Xana u tshama u huma mongolo?

Xana u fanele ku endla yini loko u sungula ku huma mongolo?

Leswi faneleke ku endliya loko u huma mongolo

Xana u tiva laha bokisi
ra xilamulela-mhangu
ra xikolo xa n'wina ri nga
kona? Vula leswaku hi kwihi.

E _____

Rhula.

A wu fanelangi ku chuhwa.
Tsundzuka leswaku a wu fanelangi
ku khoma ngati ya munhu un'wana.

Ku ongola timbanga

A hi hlayeni

A hi swi koti ku vona switsongwatsongwana kambe swi kumeka hinkwako. Loko hi titsema hi fanelia ku hlayisa mbanga yi tshama yi basile leswaku yi nga ngheniwi hi switsongwatsongwana.

A hi vulavuleni

Hlamusela vanghana va wena hi mahlantswelo ya xilondza. Kombisa leswi u faneleke ku endla swona.

Mayimiselo ya ngati laha ku tsemiweke

U nga tshuki u khumba ngati ya munhu un'wana.

Ambala magilavhu nkarhi hinkwawo loko u pfuna munhu un'wana.

Yimisa ku huma ka ngati hi ku tlakusela mbanga yi va ehenhla ka levhele ya mbilu.

Ringeta ku yimisa ngati hi ku tshikelela bandichi leyi nga basa embangeni.

Loko mbanga yi entile naswona yi ya emahlwени no huma ngati, vona dokodela kumbe u ya etliliniki.

Kuma leswaku i nomboro yihi ya xihatla leyi u nga yi fonelaka. Riqingho:

10

Kotara ya I – Vhiki ra 5 – Phephra ro tirthela ra

Swilondza swa ndzilo

Loko u khoma nchumu lowu hisaka u ta tshwa.

A hi hlayeni

Xana u fanele ku endla yini loko munhu un'wana a tshwa?

Chela mati yo titimela laha u nga tshwa kona ku ringana 10 wa timinete. Leswi swi pfuneta ku titimeta nhlonge.

Pfula mbanga yi va erivaleni.
U nga hluvuli swiambalo loko swi damarhelane na nhlonge.

Tshika laha u nga tshwa kona ku pfulekile kutani u xiya loko ku nga nyanyi.

Loko xilondza xi entile kumbe xi ri xikulu ku tlula xandla, famba u ya vona dokodela hi xihatla.

Humelani ehandle

Tlulani. Tekani tinhonga tinhharhu kumbe tingoti tinhharhu. Endzhaku ko tlula exikarhi ka tona, swi tsalanganiseni ku vona leswaku i mani loyi a nga ta tlula swinene ku tlula van'wana.

Fungha u kombisa laha u nga tlulaka u fika kona.

Vona loko munghana wa wena a nga tlula ku hundza laha wena u fikeke kona.

Humelani ehandle

Endlanu ngholovhana.

Nyiketanani na munghana wa wena ku va ngholovhana.

Nyiketanani ku ba khadi leswaku vanghana va n'wina va kota ku tlula.

20

Siku:

A hi vulavuleni

Xana ku humelela yini eswifanisweni leswi?
Xana vanhu va nga tshwa hi ndlela yihi yin'wana?

Tsala milawu ya nkoka leyi u faneleke ku yi tsundzuka loko u lava ku pfuniwa hi:

Ku huma mongolo

Swilondza

Swilondza swa ndzilo

11

Ku hlayisa miri wa mina

Kotara ya | – Vhiki ra 6 – Phøpha ro tirlhela ra

A hi vulavuleni

Hi fanele ku hlayisa miri wa hina.

Hi kuma matitwelo ya "Ina" loko hi tsakela xanchumu hi tlhela hi lava ku ya emahlweni na xona.

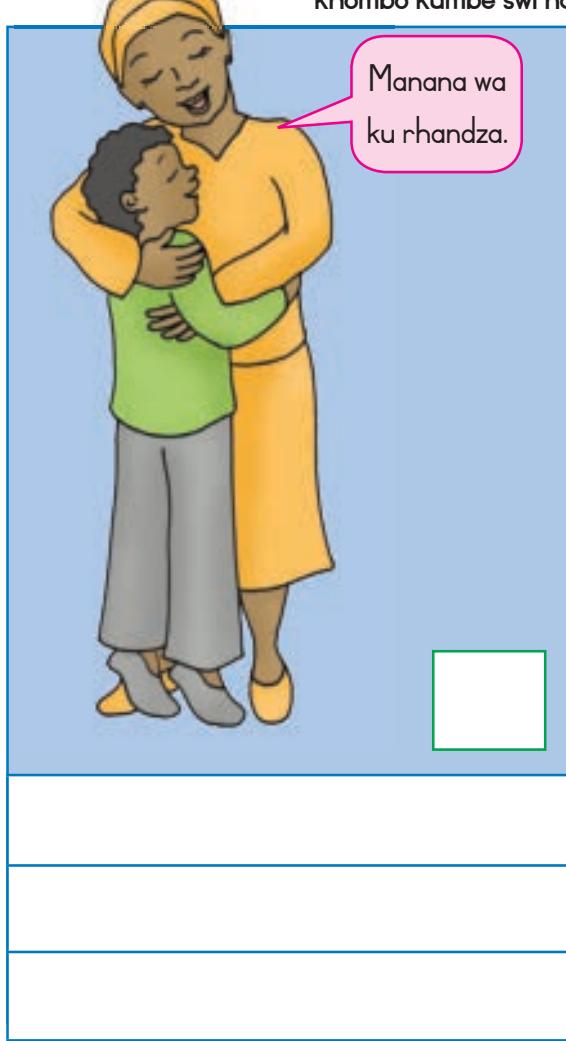
Hi kuma matitwelo ya "E-e" loko xanchumu xi endla leswaku hi titwa hi nga tshamisekangi naswona hi lava no xi yimisa.

A hi tsaleni

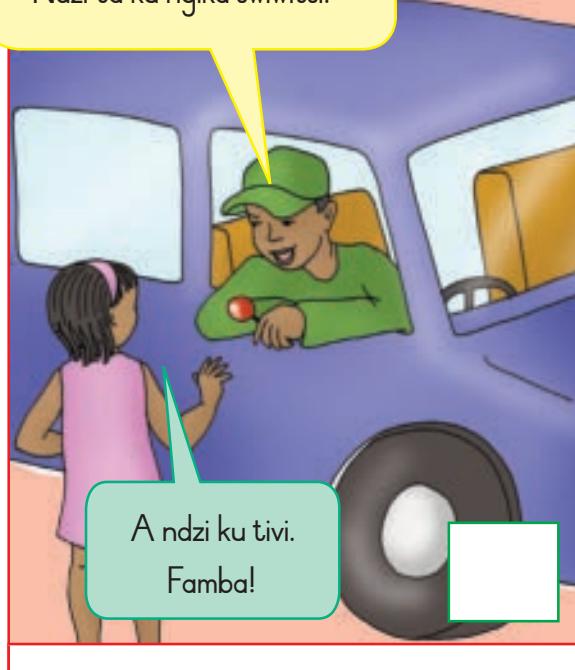
Tsala mfungho wo gwajula ✓ loko xifaniso xi kombisa xiendleko lexi nga riki na khombo kumbe ✗ loko xi ri na khombo.

Kutani tsala xivulwa ehansi ka xifaniso xin'wana na xin'wana ku hlamusela leswaku hikwalaho ka yini u ehleketa leswaku swi hava khombo kumbe swi na khombo.

A hi fambe emovheni wa mina.

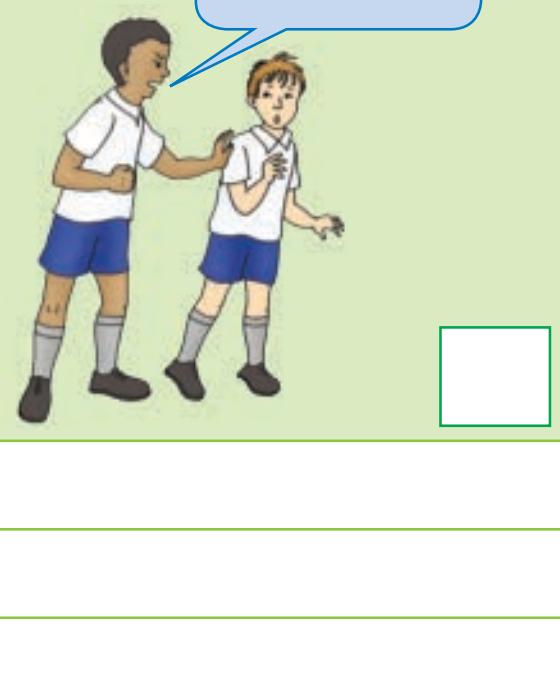
Ndzi ta ku nyika swi witsi.

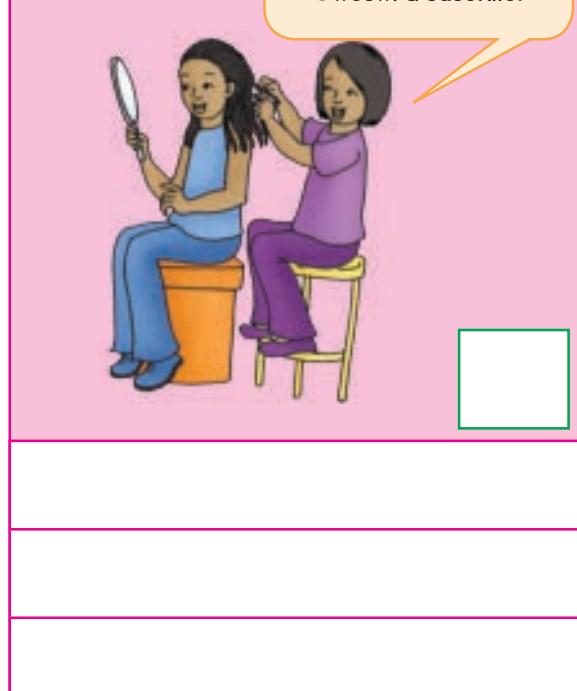
Siku:

A ndzi ku rhandzi.

Sweswi u sasekile.

Ku vula e-e

A swi olovi ku vula e-e kambe u fanele ku hlamula e-e loko munhu a endla leswaku u titwa u nga tshamisekangi.

Loko munhu a ku nyika matitwelo ya "e-e" naswona a endla leswaku u titwa u nga tshamisekangi, vulavula hi swona na munhu lonkulu loyi u n'wi tshembaka.

A hi tsaleni

Hlawula vanhu vanharhu lava u va tshembaka kutani u hlamusela leswaku hikwalaho ka yini u va tshemba.

Hlamusela leswaku u ta vikisa ku yini swilo swo biha eka munhu loyi u n'wi tshembaka.

12

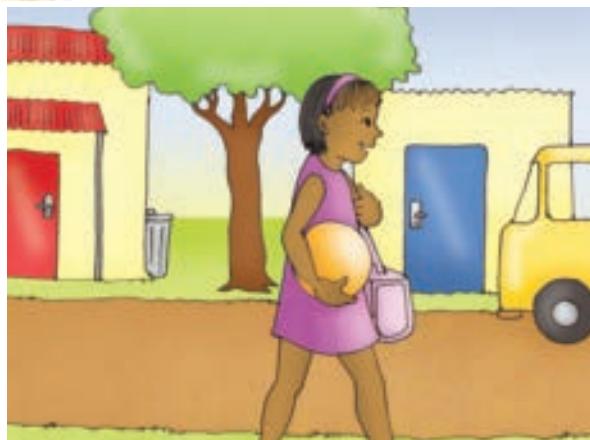
Kotara ya l – Vhiki ra b – Phepha ro tihela ra

A hi vulavuleni

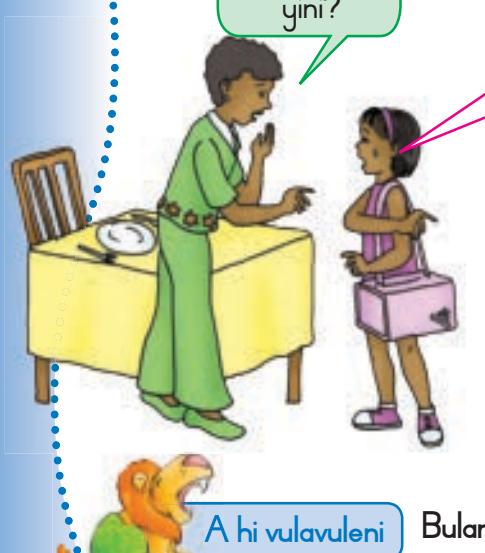
Ku tihlayisa

Xiyisia swifaniso leswi. Vona loko u nga swi kota ku hlamusela xitori. Tata ximbyarumbyaru xo hetelela.

Tana, ndzi ta ku yisa evhengeleni.

E-e, hambana na mina!

Swi lo yini?

Bulani hi leswi nhwanyana a titwiseke xiswona, leswi a endleke swona na leswi a wu ta endla swona loko u ri eka xijimo lexi fanaka na lexi.

A hi vulavuleni

Siku:

A hi tsaleni

Tsala milawu ya ntłhanu ya vuhlajiseki.
Sungula wun'wana na wun'wana hi:

Vana a va fanelangi ku...

A hi endleni

Endla xipfalanghohe ku kombisa nyanyuko.

Hlawula nyanyuko lowu u tsakelaka ku wu kombisa hi xipfalanghohe.

Xi dirowe eka phepha ro pfampfarhutela.

Xi tseme.

Tsema mahlo.

Xi khavise hi phepha ra mihlovo hlovo.

Humelani ehandle

Tilunghisele mphikizano wo tsutsuma.

Tluntlama laha ku sunguriwaka kona.

Yingisela mudyondzisi loko a ku:

"Emifunghweni ya n'wina! Lunghekani! Tsutsumani!

Kutani tumbuluxani swirhalanganyi.

13

Ku hlayisa miri wa mina

Kotara ya l – Vhiki ra 7 – Phephra ro tirthela ra

Hinkwerhu hi na vutihlamuleri byo hlayisa miri wa hina leswaku yi tshama yi hanye kahle. Xana vana lava va endla yini leswi lulameleke miri wa vona?

A hi vulavuleni

Swin'wana swa swilo swo kala swi nga ri swa rihanyu lerinene leswi vanhu va swi endlaka hi swihi?

Xana a wu swi tiva leswaku ku dzaha a ku lulamelangi miri wa hina?

Xana a wu swi tiva leswaku loko munhu a dzahela ekusuhi na wena u endla swilo swo biha eka miri wa wena?

Xana ku dzaha ku onha miri wa hina hi ndlela yihi?

A hi tsaleni

Fungha nhlamuselo yin'wana na yin'wana hi mfungho wa gwaju ✓
kumbe wa xihambano ✗ ku kombisa leswaku **hi swona** kumbe **a hi**
swona.

	Tisigarete ti na nantswo wa kahle.
	Loko ndzi tshama ekusuhi na munhu loyi a dzahaka swi nga onha miri wa mina.
	Ku dzaha ku nga endla meno ya wena ya va ya xitshopana.
	Ku dzaha ku vanga mavabyi ya milomo.
	U nga kuma mukhuhlwana hikwalaho ko dzaha.
	Ku dzaha ku vanga mfukuzana.

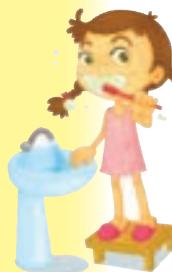
Siku:

Milawu ya mahanyelo lamanene

Ndzi fanele ku hlamba meno endzhaku ko dya na loko ndzi nga si ya eku etleleni. Ndzi fanele ku buracha misisi ya mina ndzi nga si ya exikolweni.

Ndzi fanele ku buracha min'wala ya mina endzhaku ko tlangela esaveni.

Ndzi fanele ku hlamba meno endzhaku ko dya na loko ndzi nga si ya eku etleleni. Ndzi fanele ku hlayisa min'wala ya mina yi tshama yi komile no basa.

Ndzi fanele ku hlamba mavoko loko ndzi huma exihambukelweni na loko ndzi nga se khoma swakudya.

A hi hungaseni

Xana va fanele ku ambala yini leswaku va tshama va hlayisekile?

Pananisa swifaniso hi ku ba ntila ku suka eka swifaniso swa rixaxa ra le henhla ku ya eka swifaniso leswi faneleke eka rixaxa ra le hansi.

A hi hungaseni

Gingirika u tlanga ntlangu wa khirikhete ya lavatsongo.

Mudyondzisi u ta mi chayela risimu. Ri yingiseleni endzhaku mi ba desika hi tintiho ku ya hi chuni ya risimu.

14

Kotara ya | – Vhiki ra 8 | Phepha ro tirthela ra

Timfanelo na vutihlamuleri

A hi hlayeni

Nkarhi wun'wana vana va fanele ku pfuna vatswari va vona hi mintirho.

Vana a va fanelangi ku tirha swinene tanihu vanhu lavakulu.

Vana va fanele ku va na nkarhi wo tlanga na wo ya exikolweni.

Languta swifaniso leswi landzelaka. Gwajula mitirho leyi faneleke ku tirhiwa hi vana.

Kutani tsala xivulwa ehansi ka xifaniso xin'wana na xin'wana ku hlamusela leswaku hikwalaho ka yini yi fanerile kumbe yi nga fanelangi ku tirhiwa hi vana.

Anna u xavisa matsavu siku hinkwaro kutani a nga swi koti ku ya exikolweni.

Loko xikolo xi humile, Lisa u cheleta xirhapa xa matsavu.

Peter u rhwala switina hikuva u tirhela muaki.

Jabu na Bongi va pfuna ku hlantswa swibye.

A hi vulavuleni

Xana u endla mintirho yihi ekaya?

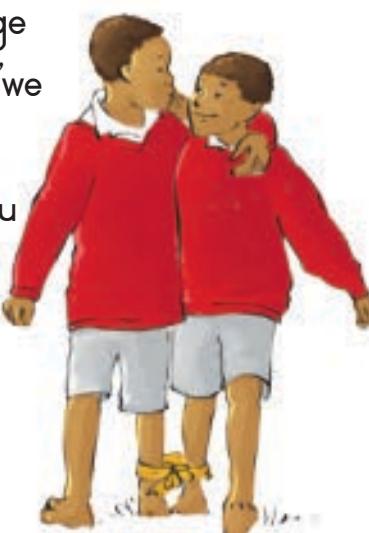
Xana u endla yini exikolweni ku pfuna mudyondzisi wa n'wina?

Humelani ehandle

Encenyeta mintirho yo hambana. Ntlawa wa wena wu fanele ku bvumba leswaku i mintirho yihi leyi u yi endlaka.

Bohani milenge
ya n'wina swin'we
kutani mi
phikizana hi ku
tsutsuma.

Kutani titolovete ku
raha bolo u tlhela u xiya
leswaku u nga yi raha yi
fika kwihi.

15

Timfanelo na vutihlamuleri

Kotara ya | - Vhiki ra 8 - Phepha ro tirhela ra

A hi vulavuleni

Hlamusela munghana wa wena leswaku hi
yihī milawu leyī tshoviwaka hi vana lava.

Xikolo xin'wana na xin'wana

xi na milawu leswaku xi ta
kota ku tirha hi mfanelo.Tiliasi yin'wana na yin'wana
yi tlhela yi va na milawu leyī
faneleke ku landzeleriwa.

A hi tsaleni

Tsala 4 wa milawu ya tlilasi ya n'wina.

A hi vulavuleni

Hlaya timfanelo na vutihlamuleri lebyi kutani u bula na munghana
wa wena hi leswi yin'wana na yin'wana yi vulaka swona.

VUTIHLAMULERI BYA VANTSHWA VA **AFRIKA-DZONGA**

Ku ringana	Ndzhuti wa ximunhu	Vutomi	Ndyangu
<p>Khoma munhu un'wana na un'wana hi ku ringana na hi mfanelo. U nga vi na xihlawuhlawu.</p>	<p>Xixima munhu un'wana na un'wana. Kombisa tintswalo no hlayisa.</p>	<p>Swilo leswi hanyaka hinkwaswo swi na nkoka. Khoma swilo leswi hanyaka hinkwaswo hi xichavo.</p>	<p>Xixima vatsvari va wena. Kombisa tintswalo no tshembeka eka vandyangu wa ka n'wina.</p>
Dyondzo	Ntirho	Ntshunxeko na vuhayiseki	Nhundzu
<p>Nghena xikolo, dyondzo u thela u tirha swinene. Landzelela milawu ya xikolo.</p>	<p>Pfuna va ndyangu wa ka n'wina hi mitirho ya le kaya. Vana a va fanelangi ku sindzisiwa ku lava ntirho.</p>	<p>U nga tshuki u vavisa, u karhata kumbe u chavisetra van'wana naswona u nga pfumeleli van'wana ku endla sweswo. Herisa ku hambara ka mavonele hi ndlela yo rhula.</p>	<p>Xixima nhundzu ya vanhu van'wana. U nga onhi nhundzu naswona u nga yivi.</p>
Vukhongeri, swikhola-kholwana na mavonele	Vuhayiseki	Vuakatiko	Ntshunxeko wo humesa mavonele
<p>Xixima swikhola-kholwana na mavonele ya vanhu van'wana.</p>	<p>Hlayisa misava. U nga onhi mati na gezi. Hlayisa swiharhi na swimila. Hlayisa kaya ra wena na muganga wa ka n'wina swi tshama swi basile no va swi hlayisekile.</p>	<p>U va muakatiko wa Afrika-Dzonga wo lulama no tshembeka. Hlayisa milawu no tiyisisa leswaku van'wana vanhu va endla sweswo na vona.</p>	<p>U nga hangalasi vunwa na rivengo. Tiyisisa leswaku vanhu van'wana a va rhukanwi kumbe va twisiva ku vava.</p>

16a

Masiku ya swa vukhongeri na man'wana yo hlawuleka

Kotara ya | – Vhiki ra 8 – Phøpha ro tirthela ra

A hi vulavulen'i

Hlawula vukhongeri byin'we eka lebyi landzelaka. Kuma swo tala mayelana na byona. Lulamisa leswi u nga ta swi vikela tlilasi. Ringeta ku ta na tibuku kumbe swifaniso swo kombisa xiviko xa wena.

Xihindu

Islam

Xiyuda

Xikriste

Hi fanele ku xixima vanhu va tinxaka hinkwato ta vukhongeri.

Xana vukhongeri bya wena hi byjhi?

Vukhongeri bya munghana wa wena wa xiviri hi byjhi?

Siku:

Ku kambisisa

A hi tsaleni

Tatisa khadi leri mayelana na wena.

16b

Phepha ro tirthela ra
Kotara ya I - Vhiki ra 8

33

Mudyondzisi:

Nsayino:

Siku:

Vito ra mina	_____
Xivongo xa mina	_____
Siku ra mina ro velekiwa	_____
Giredi ya mina	_____
Xikolo xa mina	_____
Nomboro ya riqingho ra mina	_____
Adirese ya mina	_____

Nomboro ya xihatla	_____
Ntlangu lowu ndzi wu tsakelaka swinene	_____
Muhlovo lowu ndzi wu tsakelaka swinene	_____
Munghana wa mina wa xiviri	_____
Leswi ndzi tsakisaka	_____
Leswi ndzi khunguvanyisaka	_____
Leswi ndzi hlundzukisaka	_____
Leswi ndzi nga na vuswikoti eka swona	_____

Madyelo lamanene

Kotara ya 2 – Vhiki ra | – Phepha ro tirhela ra

A hi vulavulen

Languta mintlawa ya swakudya kutani u vulavula na munghana wa wena hi:

Swakudya leswi nga eka ntlawa wun'wana na wun'wana.

Hikwalaho ka yini ntlawa wun'wana na wun'wana wu ri kahle eka hina?

Tiphuroteyini

Tiphuroteyini ti aka tisele letintshwa leswaku miri wa hina wu kota ku kula.

Tivhitamini

Tivhitamini na timinerali swi pfuna miri wa hina ku lwa na mavabyi na leswaku wu tshama wu hanye kahle.

Humelani ehandle

Kombelani mudyondzisi wa n'wina leswaku a mi komba matlangelo ya ntlangu wa "riqingho ro tshoveka". Endzhaku ka sweswo titolovetenku hoxa bolo.

Tikhabohayidireti

Swakudya leswi swi hi
nyika matimba.

A hi tsaleni

Endla nxaxameto wa swakudya leswi u swi dyeke tolo. Eka kholomu yo
hetelela, vula loko swakudya sweswo swi ri tiphuroteyini, tikhabohayidireti,
mihandzu kumbe matsavu.

Deri

Swakudya swa ximasi swi endla
leswaku marhambu ya hina ya tiyela,
ngopfungopfu loko ha ha ri vatsongo
naswona loko marhambu ya hina ya
ha kula.

Swakudya leswi ndzi swi dyeke tolo

Rixaka ra swakudya

18

Kotara ya 2 – Vhiki ra I – Pheph'a ro tirkhela ra

A hi vulavulen'i

Madyelo ya hina

Vutisa vanghana va mune hi leswi va rhandzaka ku dya swona. Languta swakudya swo hambana kutani u engetela mfungho wo gwajula (✓) loko u rhandza swakudya sweswo, xihambano (✗) loko u nga swi tsakeli swakudya sweswo.

Tsala mavito ya vanghana va wena.

A hi tsalen'i

Languta tafula leri u ri tsaleke kutani u hlamula swivutiso leswi landzelaka.

Hi swihi swakudya leswi vanghana va wena va nga swi tsakeriki?

Xana u ehleketa leswaku vanghana va wena va na madyelo lamanene?

Hikwalaho ka yini u ehleketa hi ndlela yoleyo?

A hi hungaseni

Kombelani mudyondzisi wa n'wina leswaku a mi komba leswi ntlangu wa riqingho ro tshoveka' wu tlangiswaka xiswona.

Siku:

A hi tsaleni

Endla nxaxameto wa tinxaka ta swakudya
leswi hi faneleke ku swi dya siku rin'wana
na rin'wana.

A hi tsaleni

Tsala rhesipi ya swakudya leswi u swi
rhandzaka swinene.

Rhesipi ya _____

Hi swihi swichelachelani leswi ndzi faneleke ku va na swona?	

Ndzi fanele ku landzelela maendlelo wahi?	

Hi swihi leswi hi faneleke ku
swi papalata?

Munyu wo tala hikuva wu
nga hi vangela ngati ya
ntshikelelo lowukulu loko hi
kurile.

Chukele ro tala hikuva ri nga
hi vangela dayibetisi loko hi
kurile.

Chukele ro tala ri tlhela ri
nyuherisa ku tlula mpimo.

Tinamuneti to tala,
makhekhe na machipisi.

Mudyondzisi:
Nsayino:
Siku:

19

Kotara ya 2 – Vhiki ra 2 – Phepha ro tirthela ra

Humelani ehandle

Thabo na Nomsa va ya ekhefini ya Sunshine. Va fanele ku xava leswi va nga ta swi sweka swi va swakudya swo lalela. Va pfune ku endla menyu wa swakudya leswinene.

Nyiketanani ku ba khadi leswaku munghana va n'wina a kota ku tlula.

38

Siku:

A hi tsaleni

Tsala swilo leswi va faneleke ku swi xava na minxavo ya swona eka nxaxameto wo xava lowu nga laha hansi. Xana Thabo na Nomsa va hakale mali muni ya swilo leswi va swi xaveke?

NXAXAMETO WO XAVA

NXAVO

A hi tsaleni

Xana madyelo ya wena ya lulamile hi ndlela yihi? Khalara xikandza lexi n'wayitelaka eka madyelo man'wana na man'wana lama faneleke.

Madyele ya mina

	Ina	E-e
Hakanyingi ndzi dya ndzi hlalerile TV.		
Ndzi rhandza mihandzu na matsavu.		
Ndzi rhandza swakudya swa mafurha swo tanihi machipisi.		
A ndzi rhandzi mati, ndzi tsakela tinamuneti.		
A ndzi dyi matsavu.		
Ndzi cakunya swakudya swa mina hi mfanelo.		
Ndzi dya swakudya swo fihlula ndzi nga si ya exikolweni.		

Hlayela leswaku i swikandza leswi n'wayitelaka swingani leswi u swi khalareke.

20

Ku dya hi mfanelo

Kotara ya 2 – Vhiki ra 2 – Phepha ro tirthela ra

A hi endleni

Dirowa kumbe u damarheta swifaniso swa swakudya ku
kombisa swakudya leswi lulameleke miri.

40

Siku:

A hi hlayeni

Milawu ya madyelo lamanene

Minkarhi hinkwayo hlamba mavoko u nga si
khoma swakudya.

U nga siyi swakudya u nga swi pfalangi.
U nga dyi swakudya swa khale kumbe leswi
nga bola.

Tirhisa makamba ya matsavu ku endla
khomposi ya xirhapa.

Byala matsavu ya wena.

A hi endleni

Dirowa xifaniso ku kombisa wun'wana wa milawu leyji.

21

Kotara ya 2 – Vhiki ra 3 – Phephra ro tihela ra

Switsotso

A hi vulavulen'i

Vulavula hi swirho swo hambana swa miri wa switsotso.

Switsotso swi na swiphemu swa miri swinharhu; nhloko,
xiyenge xa miri xa le henhla na xiyenge
xa miri xa le hansi.

Swi na milenge ya tsevu na
swiambamberi swimbirhi.

A hi endlen'i

Tsala mavito ya swirho swa xitsotso lexi.
Dirowa ntila ku suka eka vito rin'wana
na rin'wana ku ya eka xirho lexi faneleke
xa xitsotso.

Tihlo

Nenge

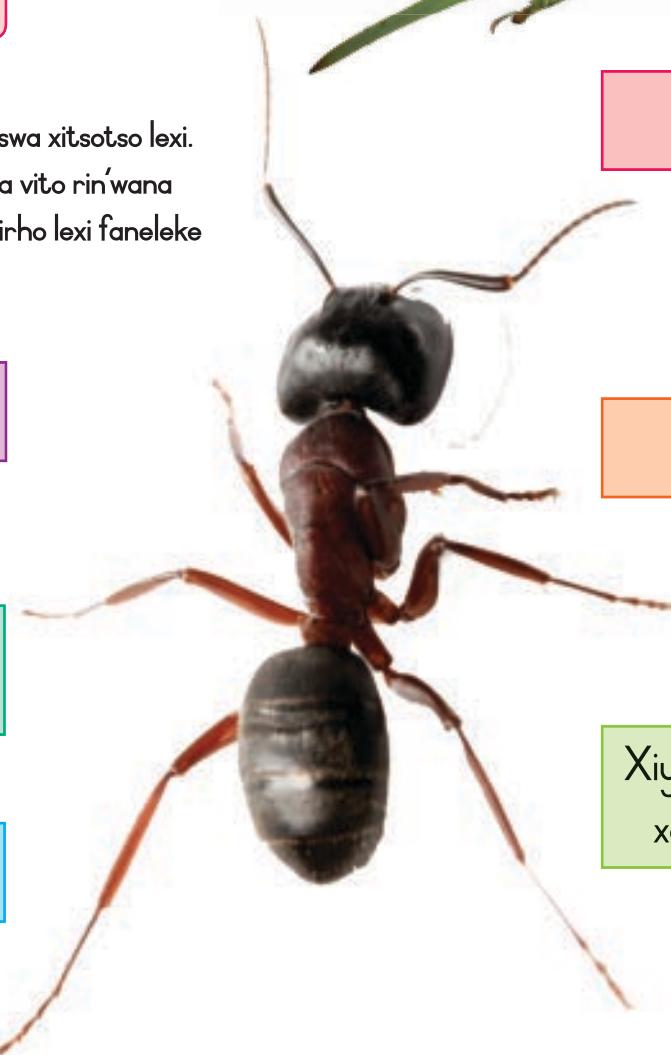
Xiyenge xa miri
xa le hansi

Nhloko

Xiambamberi

Xiyenge xa miri
xa le henhla

Humelani ehandle

Bvonga tanahi nyoxi, haha tanahi phaphatana u tlhela u tlula
tanhni njija. Sweswi u lulamele ntlangu wa bolo ya milenge!

Siku:

A hi tsaleni

Dirowa ntila ku yelanisa vito rin'wana na rin'wana na xitsotso lexi faneleke.

Vula leswaku i switsotswana swihi swi onhaka na leswaku hi swihi swi hi pfunaka.

Nyoxi

Nsuna

Nhongana

Risokoti

Njiya

Phaphatana

Xifufunhunu

Nsumba

A hi tsaleni

Sweswi tsala marito lama siyiweke.

ti endla vulombe.

ya sindzahata swiluva.

ti hangalasa vuvabyi bya dari.

ti hangalasa vuvabyi.

ti dya swimilana emasin'wini.

22

Kotara ya 2 – Vhiki ra 3 – Phephə ro tirthela ra

Swo tala hi switsotso

A hi vulavuleni

Languta swifaniso leswi kutani u byela munghana wa wena leswaku hikwalaho ka yini tinyoxi ti ri na nkoka eka hina.

Tinyoxi ti hangalasa nsindza. Leswi swa fanelia leswaku mihandzu yi ta kota ku va kona.

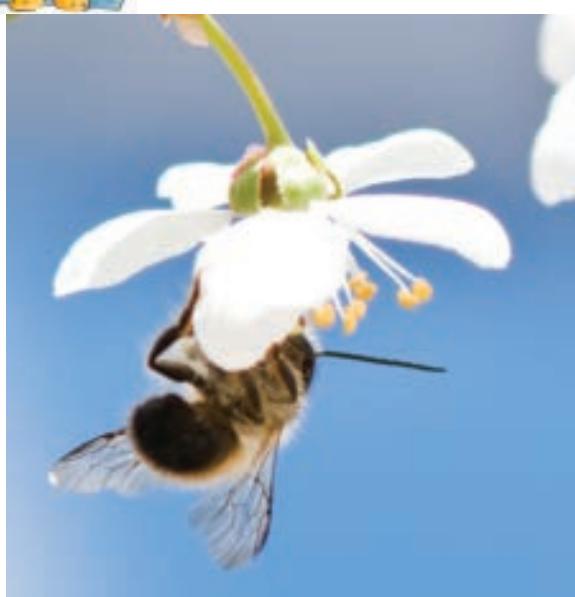

A hi tsaleni

Tsala vito ra xitsotso xin'wana na xin'wana exivandleni lexi nyikiweke.

Tinyoxi ti endla vulombe.

_____ yi
tswonga vulombe bya xiluva.

Siku:

_____ yi na
milenge ya le ndzhaku leyji nga na matimba leswaku yi kota ku tlula.

byi tirhisa
swiambamberi ku vulavurisana.

ri hangalasa nsindza ku suka
eka ximilana xin'we ku ya eka
xin'wana.

yi hangalasa
switsongwatsongwana.

A hi endleni

Endla xitsotso xi kota ku fambafamba.

- Tsema switsotso eka pheji ra switsemiwa emakumu ka buku ya wena.
- Swi hayeke ehan'areni.

23

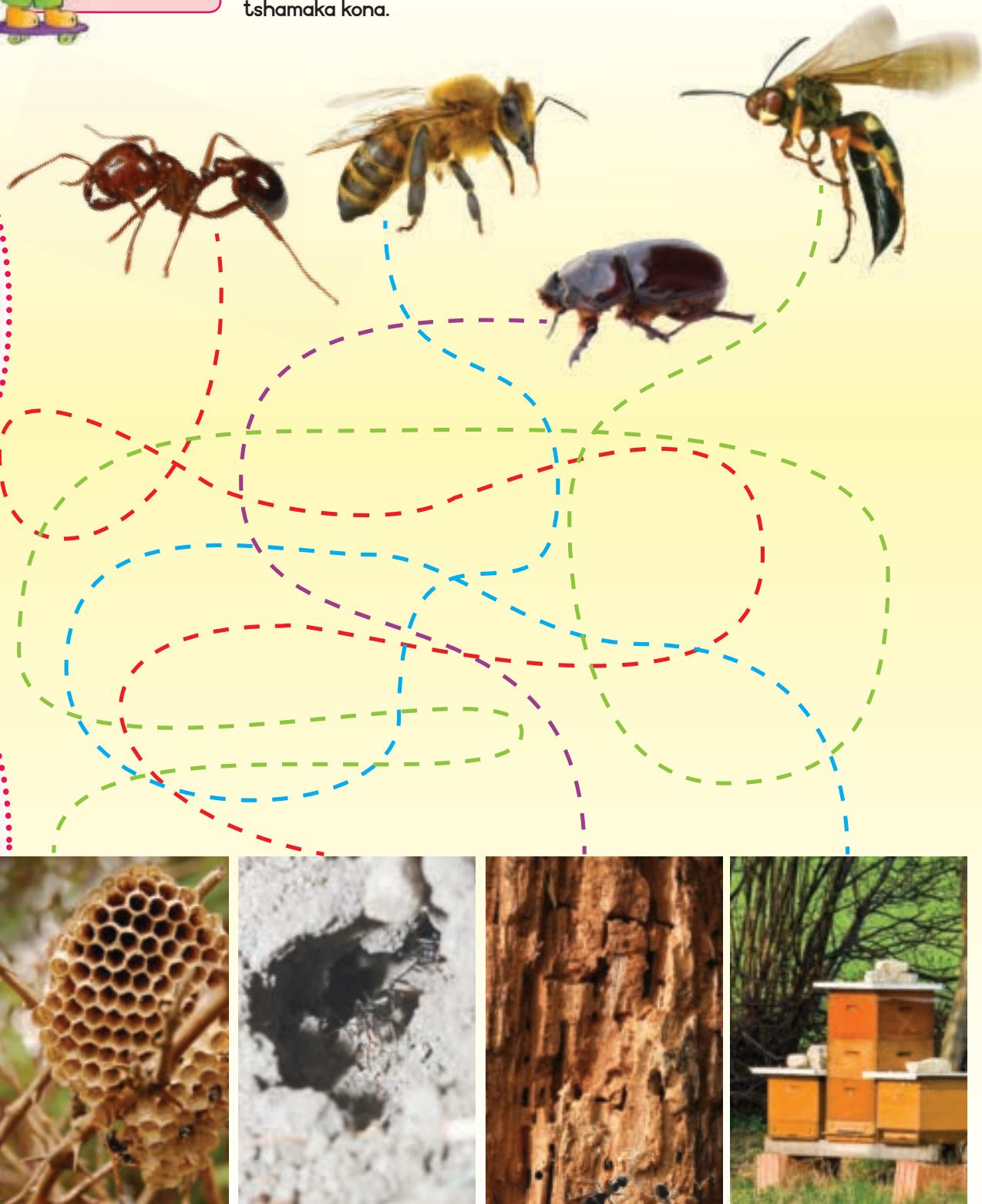
Makaya ya switsotso

Kotara ya 2 – Vhiki ra 4 – Phephra ro tirthela ra

A hi endleni

Landzelerisa ngoti ku kuma laha xitsotso xin'wana na xin'wana xi tshamaka kona.

46

Siku:

A hi endleni

A hi tsaleni

Fambafamba erivaleni ra mintlangu exikolweni ku
vona leswaku i tinxaka tingani ta switsotso leswi u
nga ta swi kuma.

Xana u vone switsotso swa njhani ehandle? Hlawula xin'we kutani u tsala
vito ra xona laha.

Xana xitsotso lexi xi dya swakudya muni?

Xana xitsotso xa wena xi famba hi ku hatlisa kumbe hi ku nonoka?

Xana xitsotso xa wena xa pfuna? Hikwalaho ka yini u vula sweswo?

Xitsotso xa wena xi na khombo hi ndlela yihi? U nga endla yini loko xo ku vavisa?

A hi hungaseni

Sweswi endla u
tlhela u dirowa
xitsotso xa wena,
tlhela u xi nyika
vito.

24

Kotara ya 2 – Vhiki ra 4 – Phepha ro tirhela ra

Kombisa vutshila bya wena

A hi endleni

Endla phaphatana ra wena

Ku ta laveka: Phepha ra A4
Tikhirayoni
Xikero
Xidamarheti
Xibasisi xa phayiphi
Rholo ya phepha ra xihambukelo leyi nga riki na nchumu

Dirowa phaphatana, u kombisa miri wa rona wo leha no lala na timpapa timbirhi. Sasekisa timpapa ta phaphatana ra wena hi tipatironi ta mihlovo yo hambana.

Tiyisisa leswaku timpapa hinkwato ta fana. Tsema phaphatana ra wena.

Namarheta miri wa phaphatana eka rholo ya phepha ra xihambukelo.

Sweswi endla swiambamberi u tirhisa xibasisi xa phayiphi lexi petsiweke kambirhi. Swi namarhete enhlokweni ya phaphatana.

Siku:

Humelani ehandle

Ringeta mintlangu ley.

Xitichi xa 1:

Basikitibolo: Bambisa bolo loko u ri karhi u tsutsuma hi patironi yo jikajika.

Xitichi xa 2:

Hoki: Tirhisa nhonga ya hoki ku fambisa bolo ku ya etipaleni.

Xitichi xa 3:

Netibolo: Bambisa bolo yi ya eka munghana wa wena loko u ri karhi u tsutsuma.

Xitichi xa 4:

Rhagibi: Tsutsuma na bolo kutani u yi hoxela van'wana.

Xitichi xa 5:

Bolo ya milenge: Dirivula bolo u kongome etipaleni.

25

Ndzhendzeleko wa vutomi

Ndzhendzeleko wa vutomi wu komba swiyimo swo hambana-hambana swa ku kula. Swiyimo leswi swi landzelela nongoloko wo karhi. Languta ndzhendzeleko wa vutomi bya chela na bya phaphatana kutani u bula hi swiyimo leswi swo hambana-hambana.

Ndzhendzeleko wa vutomi bya chela

Kotara ya 2 – Vhiki ra 5 – Phephā ro tirhela ra

A hi vulavuleni

Languta swifaniso kutani u hlamusela munghana wa wena leswi chela ri cincisaka xiswona eka ndzhendzeleko wa vutomi bya rona.

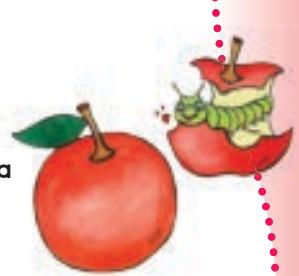
- 1 Machela mambirhi ya hlangana leswaku ku ta tshikeriwa matandza.
- 2 Chela ra xisati ri tshikela matandza.
- 3 Vuluvulu leritsongo leri nga na malaka ya le handle na xicapila xa ncila.
- 4 Vuluvulu ri va na milenge.
- 5 Ncila wu ta nyamalala.
- 6 Chela leri nga kula ri na mahahu naswona a ra ha ri na malaka.

Siku:

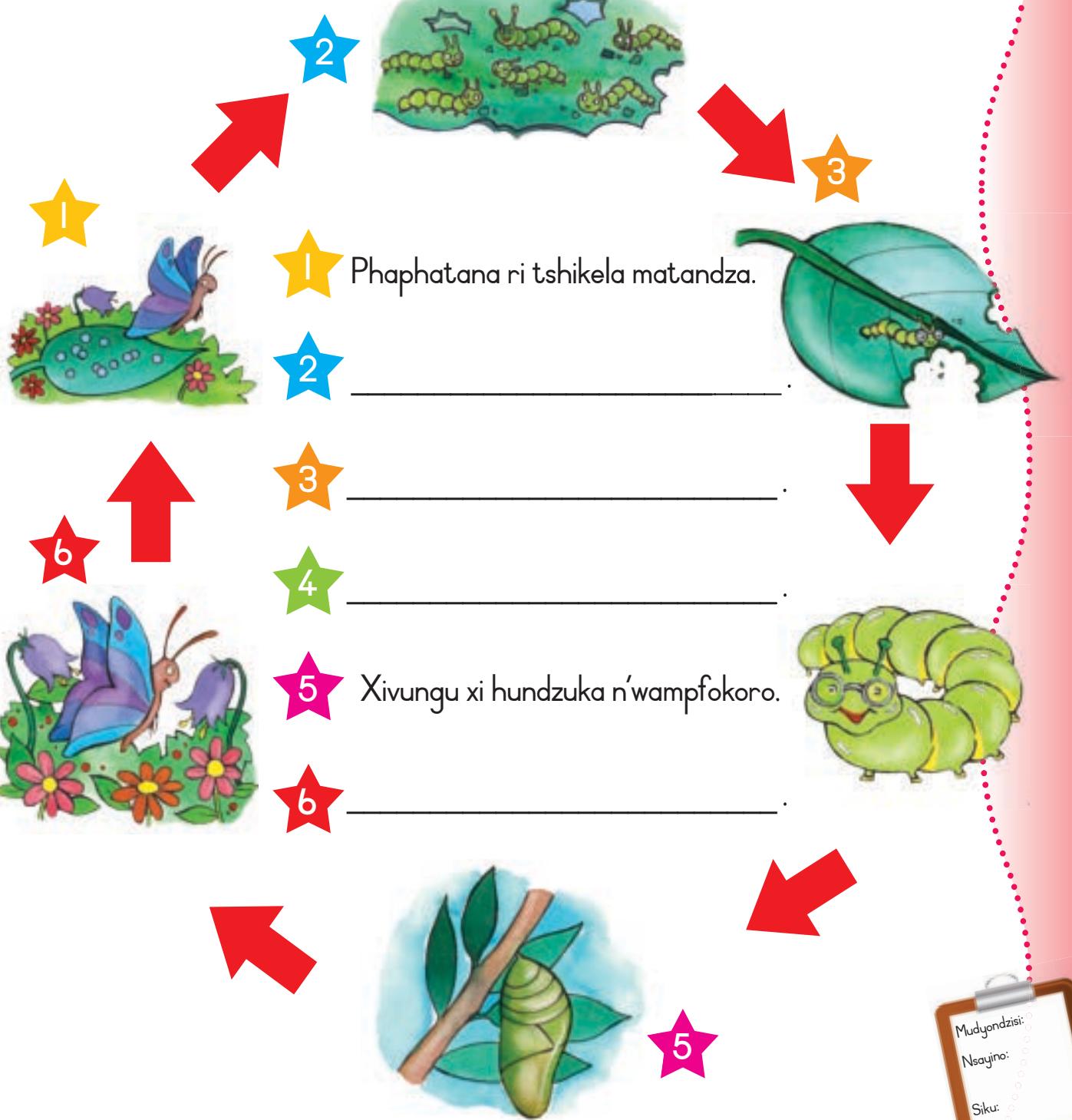

A hi endleni

Languta ndzhendzeleko wa vutomi bya phaphatana.
Tatisa leswi humelelaka eka xivumbeko xin'wana na xin'wana xa
ndzhendzeleko wa vutomi. Hi ku pfunile hi swiyimo swimbirhi.

Ndzhendzeleko wa vutomi bya phaphatana

26

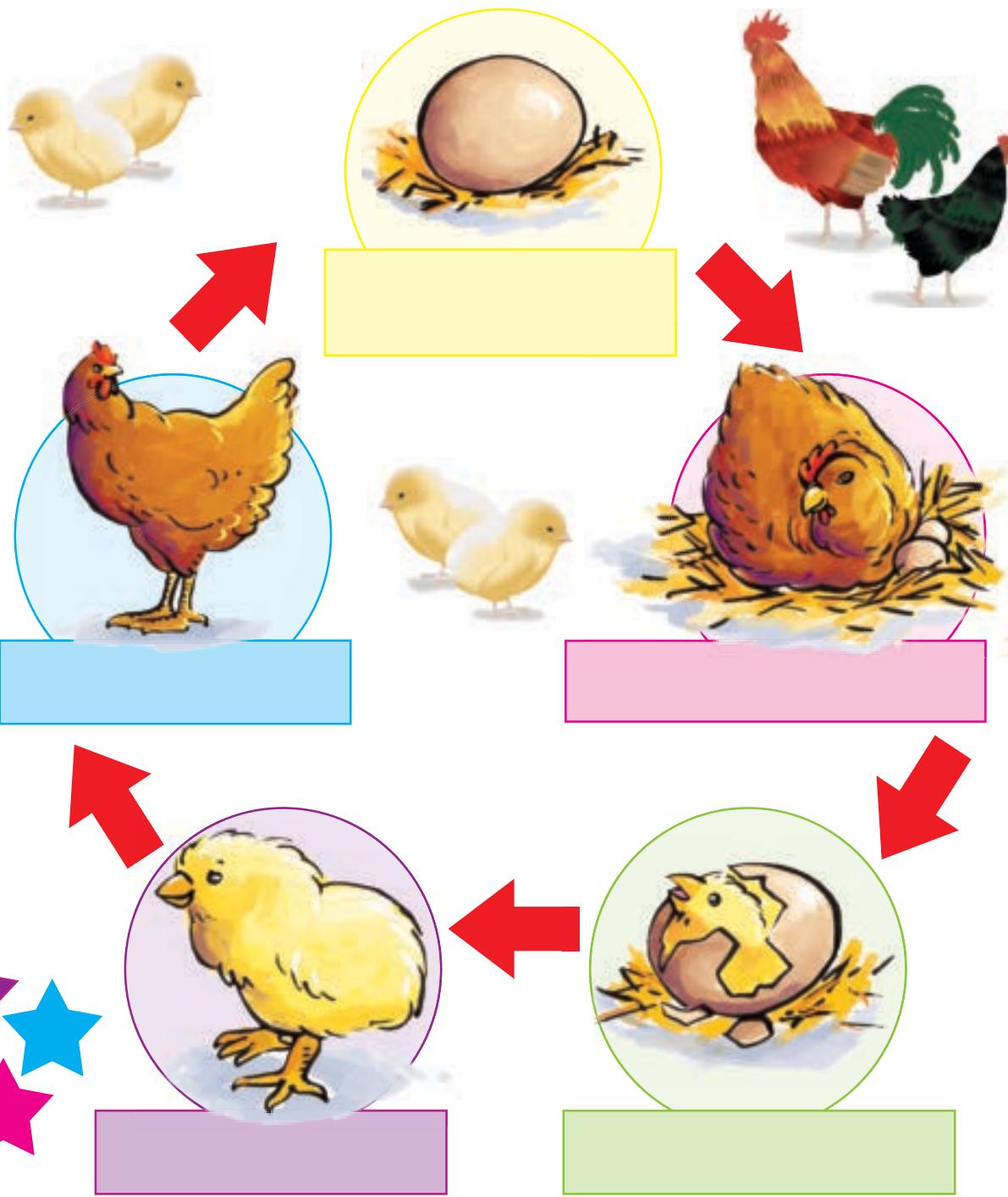
Mindzhendzeleko ya vutomi

A hi vulavuleni

Languta swifaniso kutani u bula na munghana wa wena hi ndzhendzeleko wa vutomi bya huku. Kutani tsala leswi humevelaka eka xiyimo xin'wana na xin'wana.

Ndzhendzeleko wa vutomi bya huku

Kotara ya 2 – Vhiki ra 5 – Phepha ro tihela ra

Siku:

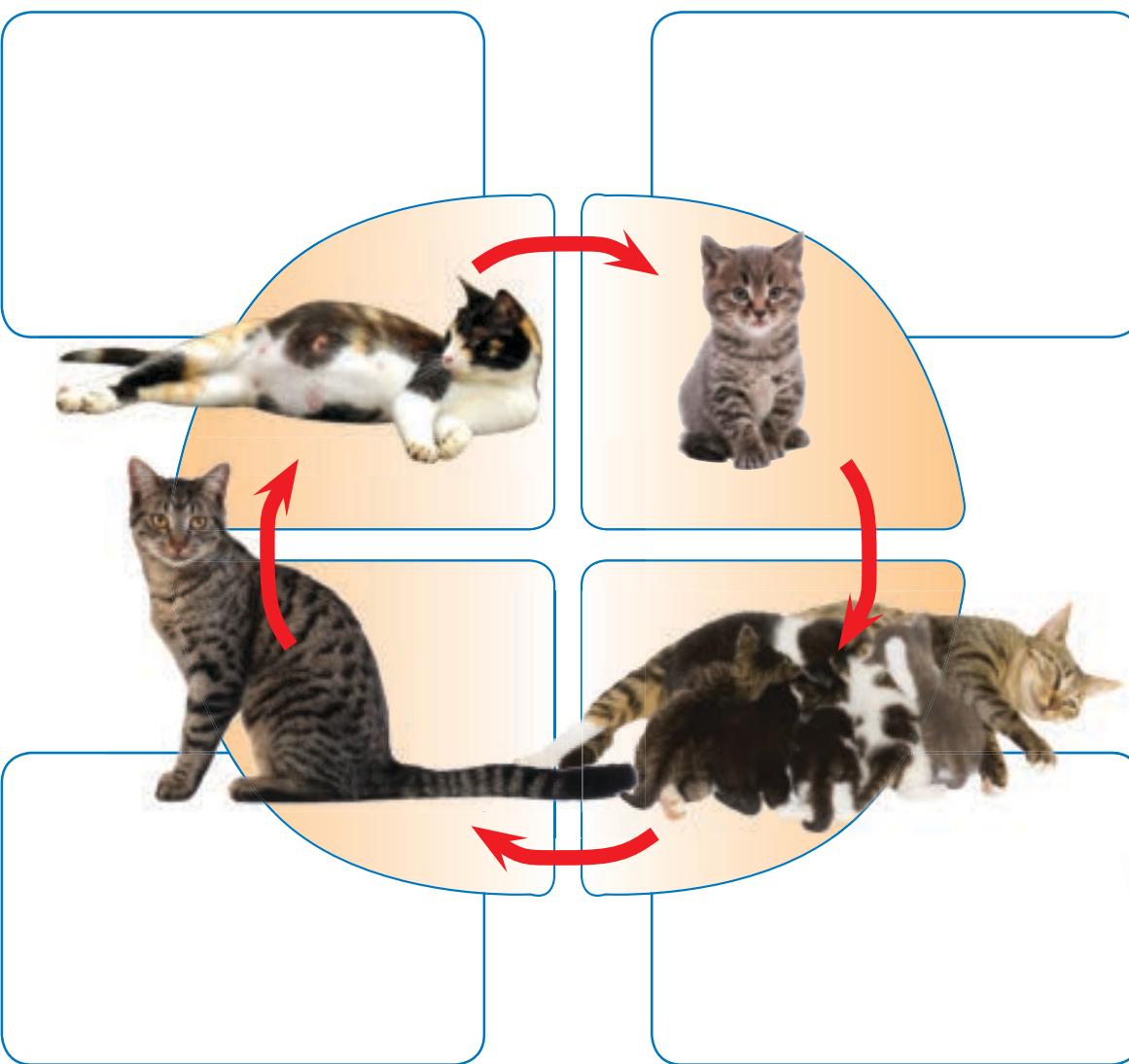
A hi endleni

Sweswi tumbuluxa ndzhendzeleko wa vutomi. Lebula xifaniso xin'wana na xin'wana evhilweni ra xitori ku kombisa ndzhendzeleko wa vutomi bya ximanga. Tirhisa tinhlokomhaka leti nga laha hansi ku ku pfuna.

Nambara swiyimo hi 1 – 4 kutani u swi tirhisa eka vhilwa ra xitori xa wena.

	Ku hlantiwa ximanganyana.		Ximanga lexi nga kula.
	Manana ximanga xi tika 9 wa mavhiki.		Manana ximanga xi mamisa swimanganyana.

Ndzhendzeleko wa vutomi bya ximanga

27

Xifuwana xa mina

Kotara ya 2 – Vhiki ra b – Phepha ro tirhela ra

A hi endleni

Endla xipfalanghohe ya xifuwana.

Ku laveka: Phepha ra A4

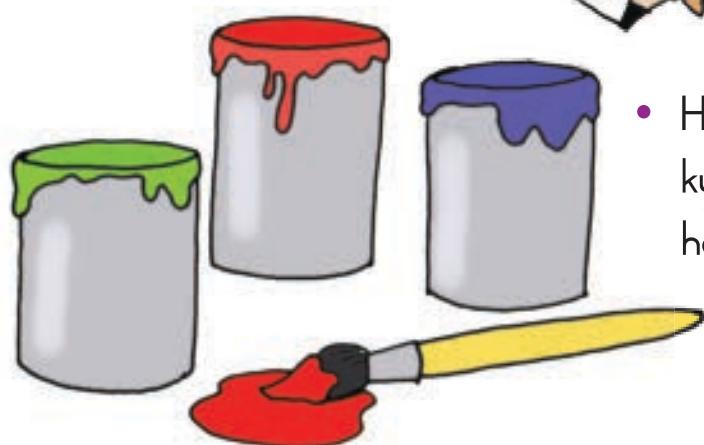
Pensele

Pende ya phawudara na mati

Swinhongana swo nwaya tindleve

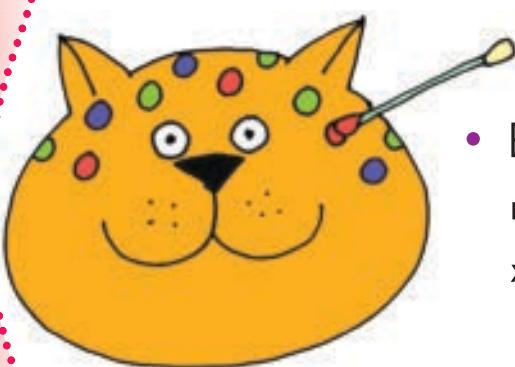
- Dirowa mpfapfarhuto wa xikandza xa ximanga ephepheni.

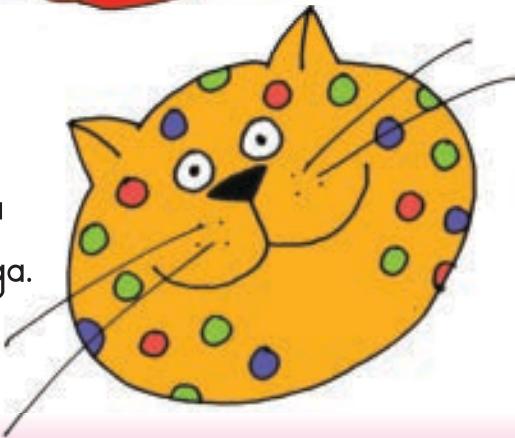
- Tirhisa xinhongana xo nwaya tindleve eka muhlovo wun'wana na wun'wana.

- Hlanganisa pende ku kota ku endla 3 wa mihlovo yo hambana.

- Endla mathonsi ya mihlovo ku sasekisa xikandza xa ximanga.

Siku:

A hi vulavuleni

Byela munghana wa wena hi xifuwana xa wena
kumbe xifuwana xa munhu un'wana loyi u n'wi tivaka.
Hlamusela leswi u faneleke ku xi hlayisisa xiswona.

A hi endleni

Dirowa 4 wa swilo leswi u faneleke ku swi endla
ku kota ku hlayisa xifuwana xa wena. Kutani tsala
nhlokomhaka ehansi ka xifaniso xin'wana na xin'wana.

Mudyondzisi:
Nsayino:
Siku:

28

Kotara ya 2 – Vhiki ra b – Phephā ro tirhela ra

A hi vulavuleni

Languta tipositara leti kutani u bula
na vanghana va wena hi leswi ti hi byelaka
swona.

Xiya logo yo rhisayikila.
Xana u yi vone kwihi logo yo fana na leyi?

Hi kombela mi hi rhisayikila!

Humelani ehandle

Xana u nga tumbuluxa ncino u
tirhisa tihupu na tirhiboni?

A hi hlayeni

Xana hi nga hlayisa njhani mbangu wa hina wu tshama wu basile?

Hi fanele ku tsundzuka H, T na R

Hunguta: Hi fanele ku hunguta ku thyakisa ka hina.

Tlhela u tirhisa: Hi fanele ku tlhela hi tirhisa swilo leswi tirhisiweke hi
nga si swi cukumeta.

Rhisayikila: Hi fanele ku kuma tindlela to tlhela hi tirhisa phepha,
mabodhlela na swithinana.

A hi tsaleni

Etafuleni leri nga laha hansi, tsala
mavito ya swilo leswi nga rhisayikiliwaka.
Hi ku sungulele nxaxameto wun'wana na
wun'wana.

Rhisayikila nghilazi	Rhisayikila pulasitiki	Rhisayikila phepha	Endla khomposi
Mabodhlela ya khale	Minkwama ya tipulasitiki	Tinyuziphepha	Makamba ya matsavu

29

A hi tsaleni

Kotara ya 2 – Vhiki ra 7 – Phepha ro tirhela ra

Ku rhisayikila

Dirowa ntila ku suka eka xilo xin'wana na xin'wana eximatsini ku ya eka xilo lexi nga exineneni ku kombisa lexi xi nga tlhelaka xi tirhisiwa ku endla swilo leswi pfunaka.

Sweswi endla u tlhela u lebula xanchumu lexi u nga xi endlaka hi ku tirhisa swilo leswi rhisayikiliweke.

Vito ra xanchumu

Swilo leswi tirhisiweke

Dirowa xifaniso xanchumu wa wena.

Siku:

58

A hi tsaleni

Ehleketa hi swilo leswi nga endlaka khomposi ya kahle. Tsala rito rin'wana na rin'wana leri nga laha hansi eka kholomu leyi faneleke ku hetisa tafula. U nga tlhela u anakanya hi swin'wana swa swilo swa wena u tlhela u swi longoloxa eka tikholumu leti faneleke.

minkwama ya tipulasitiki

makamba ya matsavu

swipikiri

swithinana swa namuneti

swiphambasi swa matandza

Swilo leswi nga boliki	Swilo leswi bolaka

A hi endleni

Endla phositara yo
herisa ku thyakisa.
Dirowa xifaniso
kutani u tsala
mahungu.

30

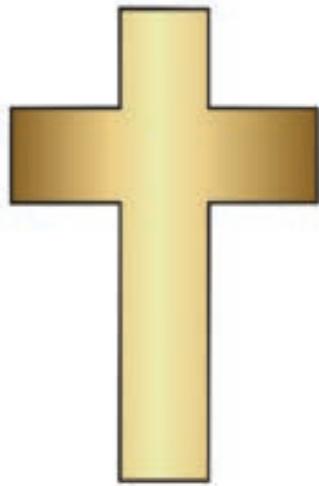
Masiku ya swa vukhongeri na man'wana yo hlawuleka

Kotara ya 2 – Vhiki ra 7 – Pheph'a ro tirlhela ra

A hi vulavulen!

Vulavula na munghana wa wena leswaku i vukhongeri byihi lebyi tirhisaka mifungho ley. Vula leswaku hi wihi lowu nga wa vukhongeri bya wena. Loko u nga wu voni, wu dirowele munghana wa wena.

Xihambano i mfungho wa Vukriste. Yesu, N'wana wa Xikwembu, u file exihambanweni a fela swidyoho swa hina.

Xin'wetana na nyeleti swi vumba mfungho wa Islam. Masurumani va khongela ka ntihanu siku rin'wana na rin'wana.

Mfungho wa Xiyuda i Nyeleti ya Davida. Hosi Davida a a ri hosi ya Vaisrayele.

Mfungho wa Xihindu wu tsariwile hi ririmi ra khale ra Sanskrit ra le Indiya.

Tindhawu to hambana to gandzela

A hi endleni

Dirowa ntila ku hlanganisa vukhongeri byin'wana na byin'wana na ndhawu ya byona yo gandzela. Tsala vito ra muako ehansi ka xifaniso xin'wana na xin'wana.

tempele

sinagogo

kereke ya masurumani

kereke

Vukhongeri

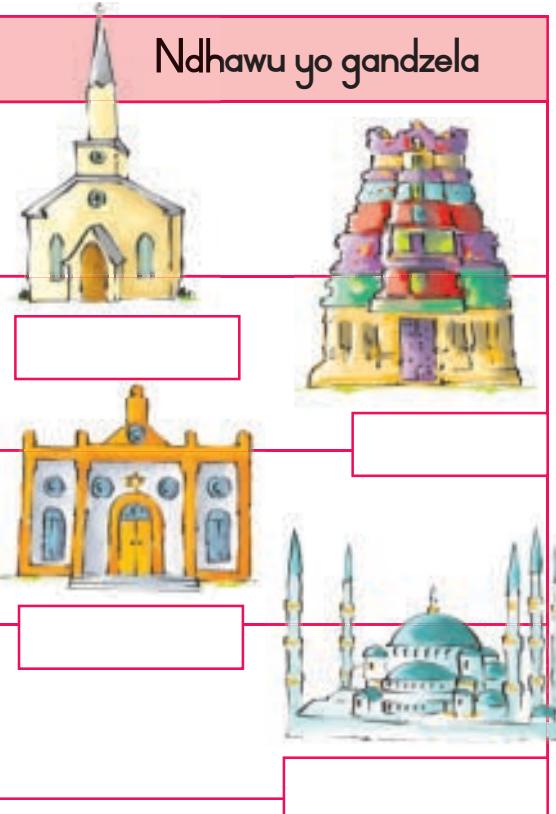
Vukhongeri bya Islam

Vukhongeri bya Xihindu

Vukhongeri bya Xikriste

Vukhongeri bya Xiyuda

Ndhawu yo gandzela

A hi endleni

Vutisa 4 wa vanghana va wena leswaku hi yihi mifungho leyi kombisaka vukhongeri bya vona. Yi kopunule ekusuhi na mavito ya vona.

Vito ra munghana

Mfungho wa yena

SETIFIKHETI

yo heta buku ya 1 ya

Swikili swa vutomi

ya Giredi ya 3 yi nyikiwa

Tsala vito ra wena

Siku _____

Mudyondzisi _____

Dikixinari ya mina

A
a

G
g

B
b

H
h

C
c

I
i

D
d

J
j

E
e

K
k

F
f

L
l

Dikixinari ya mina

M

m

S

s

N

n

T

t

O

o

U

u

P

p

V

v

Q

q

W

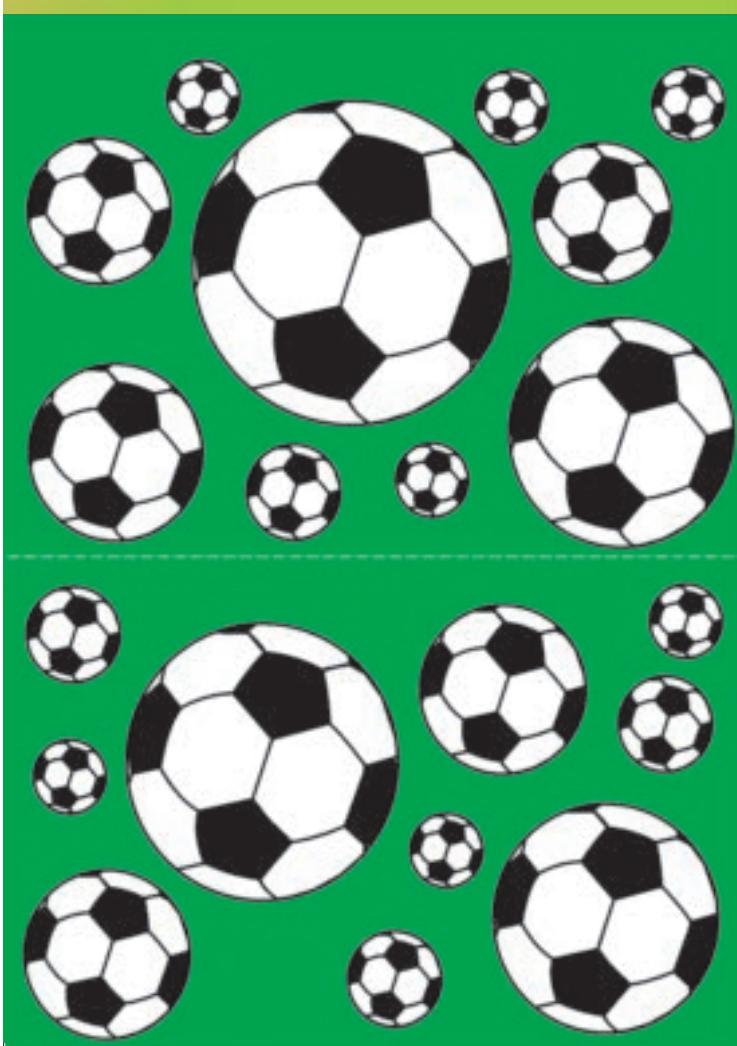
w

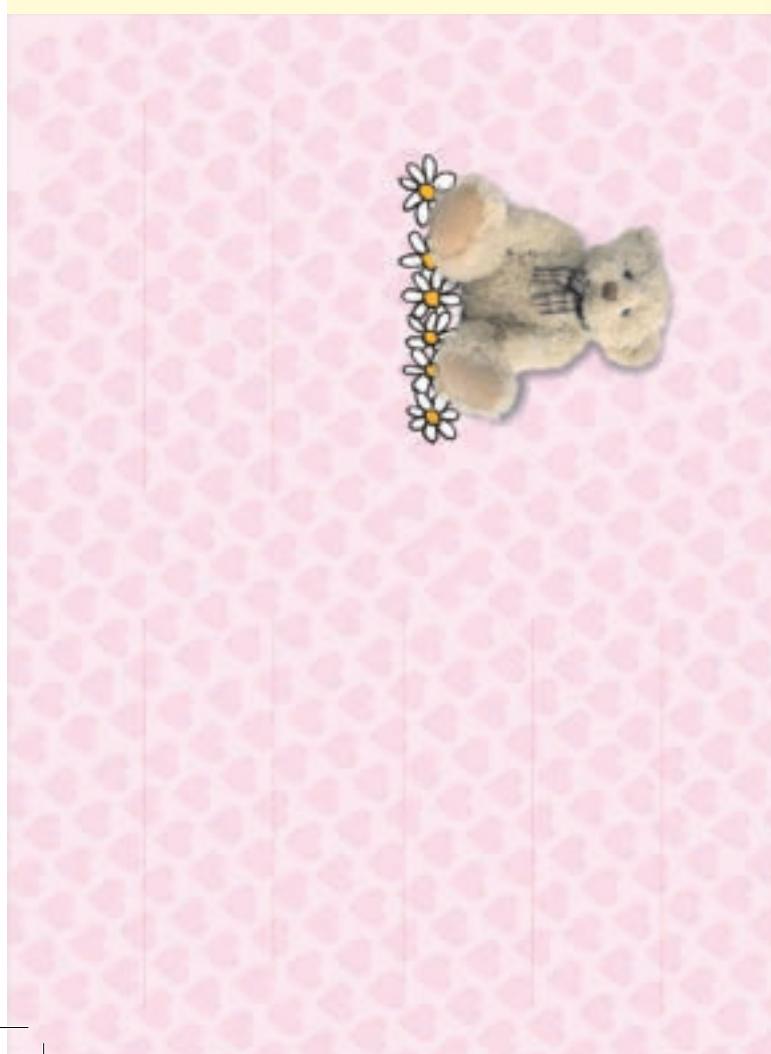
R

r

X-Z

x-z

P.45

